

ISSN: 2181-9416



ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ



CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 4 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 4

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 4



TOSHKENT-2024

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. АЗИЗОВ Нигмонжон Пардаевич

МАНУ ҚОНУНЛАРИДА ОДИЛ СУДЛОВНИ АМАЛГА ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИНИНГ
ИФОДАЛАНИШИ 8

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

2. ДЖУМАНОВ Аскар Хасанович

ПЕРСПЕКТИВА ПРИМЕНЕНИЯ ДОГОВОРА ПРОСТОГО ТОВАРИЩЕСТВА В РЕСПУБЛИКЕ
УЗБЕКИСТАН..... 15

3. ОКЮЛОВ Омонбой

ЖАҲОН САВДО ТАШКИЛОТИ ДУНЁ БОЗОРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МАКОНИ СИФАТИДА 22

4. ЮЛДАШОВ Абдумумин Абдугопирович

МАЖБУРИЙ ЛИЦЕНЗИЯНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАБИАТИ:
МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА САНОАТ МУЛКИ ОБЪЕКТЛАРИ МИСОЛИДА 34

5. Д-р Ольга ГУРГУЛА, ТИЛЛАБОЕВ Шохрухбек

ПРИНУДИТЕЛЬНЫЕ ЛИЦЕНЗИИ, КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД ТРАНСФЕРА
ТЕХНОЛОГИЙ..... 41

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

6. BEGATOV Jasurbek Numonjanovich

МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИДА КАМСИТИШНИ ТАҚИQLАШ ТАМОЙИЛИНИ АМАЛГА
ОШИРИШДА ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИНИНГ РОЛИ ВА АНАМИЯТИ..... 47

7. РАХМАТОВ Мирсаид Озаматович

КАДРЛАРНИ ТАНЛАШ ВА ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ 55

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

8. ИБРОХИМОВ Бахтиёр Тойиржонович

ИДОРАВИЙ НАЗОРАТ, ПРОКУРОР НАЗОРАТ ВА СУД НАЗОРАТИ ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО
МУТАНОСИБЛИГИНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ 64

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

9. УТЕМУРАТОВА Сапаргул Шамшетовна

ЭКОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР
СУБЪЕКТИ СИФАТИДА – ЮРИДИК ШАХСЛАР 71

10. АКБАРОВ Саидакбархон Рустам уғли ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ВА ЖИНОЯТЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШ СОҲАСИДАГИ ИСЛОҲОТЛАР ҲАМДА СОҲАДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ	78
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

11. ФАЙЗУЛЛАЕВА Нигорахон Равшановна СУБЪЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРАВА И ИХ МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТЬ	90
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

12. РАКНИМОВА Muattara ISSUES OF ACHIEVEMENT OF GENDER EQUALITY: SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL No. 5	99
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

13. ХУДЖАМОВА Камола Акмал кизи ПРАВОВАЯ ОСНОВА ТРЕБОВАНИЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНВЕНЦИИ О ЛИКВИДАЦИИ ВСЕХ ФОРМ РАСОВОЙ ДИСКРИМИНАЦИИ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	105
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

14. URINBOYEV Rustamjon LIVING LAW AND ANTI-CORRUPTION IN UZBEKISTAN	116
--------------------------------------------------------------------------------------	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

АКБАРОВ Саидакбархон Рустам угли
Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва
қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича
вакил девони етакчи инспектори

ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ ВА ЖИНОЯТЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШ СОҲАСИДАГИ ИСЛОҲОТЛАР ҲАМДА СОҲАДАГИ АЙРИМ МУАММОЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): АКБАРОВ С.Р.
Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши кураш соҳасидаги
ислоҳотлар ҳамда соҳадаги айрим муаммоларни бартараф этиш масалалари // Юрист
ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2024) Б. 78-89.

 3 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2024-3-10>

АННОТАЦИЯ

Мақолада мамлакатимизда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчилик даражасини янада пасайтириш ҳамда жиноят содир этишга ва бошқа ҳуқуқ бузишларга мойил бўлган шахслар билан олиб бориладиган профилактика ишларини такомиллаштириш масалалари ёритилган. Бу борада қабул қилинган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлил қилиниб, содир этилган ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг келиб чиқиш сабаблари, келгусида бу каби ҳолатларнинг олдини олишга доир қонунчиликни мустаҳкамлаш ва уни самарали татбиқ этиш бўйича ўз таклиф ва мулоҳазаларини илгари сурилиб тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: ҳуқуқбузарлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, жиноят содир этиш, ижобий ижтимоий йўл, Жазони ижро этиш муассасалари, маъмурий назорат, маъмурий чекловлар

АКБАРОВ Саидакбархон

Ведущий инспектор аппарата Уполномоченного при
Президенте Республики Узбекистан по защите прав и законных интересов
субъектов предпринимательства
E-mail: akbarov3700@mail.ru

ВОПРОСЫ РЕФОРМ В ОБЛАСТИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ И БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ, А ТАКЖЕ УСТРАНЕНИЯ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ПРОБЛЕМ В ДАННОЙ СФЕРЕ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы профилактики правонарушений в нашей стране и дальнейшего снижения уровня преступности, а также совершенствования

профилактической работы, проводимой с лицами, склонными к совершению преступлений и иных правонарушений. Были проанализированы принятые нормативно-правовые акты и разработаны рекомендации по причинам возникновения совершаемых правонарушений и преступлений, по укреплению законодательства о предотвращении подобных случаев в будущем и для его эффективной реализации.

Ключевые слова: предотвращение преступления, совершение преступления, преступление, административный контроль, административные ограничения.

AKBAROV Saidakbarkhon
Republic of Uzbekistan and President
the rights of business subjects and to protect legal interests
leading inspector of representative office
E-mail: akbarov3700@mail.ru

REFORMS IN THE FIELD OF CRIME PREVENTION AND THE FIGHTING OF CRIME AND ISSUES OF ELIMINATING CERTAIN PROBLEMS IN THE FIELD

ANNOTATION

The article covers the issues of crime prevention and further reduction of the level of crime in our country, as well as improvement of prevention work with persons prone to committing crimes and other violations of rights. In this regard, the adopted regulatory legal documents were analyzed, the reasons for the violations and crimes committed, the strengthening of the legislation on the prevention of such cases in the future and its effective implementation were put forward and recommendations were developed.

Keywords: crime prevention, crime commission, crime, positive social path, Penitentiary institutions, administrative control, administrative restrictions

Мамлакатимизда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши кураш соҳасида бир қатор ислохотлар амалга оширилди. Истиқлолнинг биринчи кунлариданоқ халқнинг тинч ва осойишта ҳаёт кечиришини таъминлаш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланиб, жиноятларнинг олдини олишга қаратилган тегишли чора-тадбирлар белгиланиб келинмоқда. Хусусан, илгари судланганлар томонидан такроран жиноятлар содир этилишининг олдини олиш, уларда ижобий ижтимоий йўлга кириб олишини шакллантириш мақсадида 1992 йил 9 декабрь куни «Жазони ижро этиш муассасаларидан бўшатишнинг шартлари ва тартиби тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонун қабул қилинди. Мазкур Қонун Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 апрелдаги ЎРҚ-532-сонли «Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар устидан маъмурий назорат тўғрисида»ги Қонунига асосан ўз кучини йўқотган. Ушбу қонунда маъмурий назорат ўрнатиш тартиби, назорат муддатлари, маъмурий назорат чоғида белгиланадиган маъмурий чекловлар белгиланган. Назорат остидаги шахсларга нисбатан суднинг содир этилган қилмишнинг хусусияти ҳисобга олинган ҳолдаги қарори асосида қўйидаги маъмурий чекловлар белгиланиши мумкин:

- яшаш жойидан сутканинг белгиланган вақтида ташқарида бўлишни тақиқлаш;
- муайян жойларда бўлишни тақиқлаш;
- суд томонидан белгиланган ҳудуд доирасидан ички ишлар органларининг рухсатсиз чиқишни тақиқлаш;
- рўйхатдан ўтиш учун ҳар ойда бир мартадан тўрт мартагача ички ишлар органига (ички ишлар органининг таянч пунктига) келиш;
- алкогольли ичимликларни истеъмол қилишни тақиқлаш.

Шунингдек, мамлакатда жиноятчилик даражасини янада пасайтириш ҳамда

жиноят содир этишга ва бошқа ҳуқуқ бузишларга мойил бўлган шахслар билан олиб бориладиган профилактика ишларини такомиллаштириш мақсадида 1999 йил 15 март куни Вазирлар Маҳкамасининг «Фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига қарши қаратилган жиноятларнинг олдини олиш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 113-сон қарори қабул қилинган [1]. Мазкур қарор билан шаҳарлар ва туманлар ҳокимликлари ҳузурида – жазони ўташ жойларидан озод қилинган шахсларга ижтимоий-маиший жиҳатдан ва ишга жойлашишда ёрдам кўрсатиш бўйича махсус комиссиялар, жойларда – жамоат тартибини сақлашни таъминлашда ички ишлар органларига кўмаклашиш учун «Маҳалла посбони» жамоат тузилмалари ҳамда ҳар бир фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органида – илгари судланган, сурункали алкоголизмга чалинган ва маиший турмушда ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш учун оқсоқоллар, фахрийлар, аёллар ва ёшлардан, маданият ва дин вакилларида иборат яраштириш комиссиялари ташкил этилган эди ҳамда ички ишлар органларининг профилактика хизмати таркибида жазони ўташ жойларидан озод қилинган шахслар билан ишлаш бўлинмалари ташкил этилиб, такрорий жиноятчиликнинг олдини олишни яхшилаш, тарбиявий ишлар самарадорлигини ошириш ва оғир жиноятлар содир этган шахслар хатти-ҳаракатини тиббий-психологик ўрганиш учун ҳар бир жазони ижро этиш муассасаси штатига психолог лавозими киритилган.

Мамлакатимизда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши кураш соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотлар давом эттирилиб, 1999 йил 12 апрелда Вазирлар Маҳкамасининг «Тошкент шаҳрида жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизликни таъминлаш концепцияси тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Ушбу қарор асосида Тошкент шаҳар ИИББ таркибидаги жиноятларнинг олдини олиш бўлими негизида Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бошқармаси ташкил этилди. Ушбу бошқарма таркибига Жазони ижро этиш бошқармаси таркибидаги озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ бўлмаган жазолар ижросини таъминловчи таркибий тузилмалар ҳам ўтказилди. Худди шундай функционал ислоҳотлар Тошкент шаҳрининг барча туман ИИБларида амалга оширилиб, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўлимлари, ҳар бир маҳаллада эса кечаю кундуз фаолият юритувчи, ички ишлар идораларининг энг қуйи бўғини ҳисобланган, мазмун ва моҳиятига кўра мутлақо янги шаклдаги милиция таянч пунктлари ташкил этилди. Шу вақтгача маъмурий ҳудудларда фаолият олиб борган участка инспектори лавозими ўрнига функционал мажбуриятлари асосан жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўлган профилактика инспектори лавозими жорий этилди. Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 февралдаги «Тошкент шаҳрида жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш тўғрисида»ги ПҚ-3528-сонли қарори [2] ички ишлар органлари фаолиятининг самарадорлигини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтариш, пойтахтда, айниқса, вояга етмаганлар ва ёшлар ўртасидаги жиноятлар сонини кескин камайтириш орқали криминоген вазиятни яхшилашга қаратилган ислоҳотларнинг мантиқий давоми бўлди. Мазкур қарор билан, Тошкент шаҳридаги туман ички ишлар бошқармалари (бўлими) негизида туманларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича секторлар ҳудудлари доирасида куч ва воситаларни мақсадли тақсимлаган ҳолда ички ишлар органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бошқармалари ҳамда шаҳар ички ишлар бўлимлари ички ишлар бўлимлари сифатида қайта ташкил этилди ва улар зиммасига секторлар ҳудудларида жамоат тартиби сақланиши, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишни амалга ошириш учун жавобгарлик юклатилди [3].

Бундан ташқари, Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 21 сентябрдаги «Вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссиялар фаолиятини такомиллаштириш ҳақида»ги 360-сонли қарори [4] қабул қилиниши ушбу тизимнинг имкониятларини янада кенгайтириш орқали жамиятда вояга етмаганлар ва ёшлар жиноятчилигининг олдини олишда жамоатчиликнинг ролини кучайтиришга хизмат қилди. Ҳозирги кунда

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2021 йил 9 августдаги ПФ-6275-сон Фармонига мувофиқ, «Вояга етмаганлар ишлари бўйича республика идоралараро комиссияси ва Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳамда туман (шаҳар) идоралараро комиссиялари» тегишлича Болалар масалалари бўйича миллий комиссия, Болалар масалалари бўйича Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳамда туман (шаҳар) комиссиялари этиб қайта ташкил этилган.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 27 мартда «Ўзбекистон Республикаси ички ишлар идоралари фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонининг қабул қилиниши билан, энг аввало, Тошкент шаҳрида амалга оширилган ислохотлар натижасида пойтахтда криминоген вазиятнинг барқарорлашгани, ички ишлар идоралари фаолиятидаги муаммолар, республикадаги криминоген вазиятни мураккаблаштирувчи омиллар таҳлили асосида Ички ишлар вазирлигининг мамлакатда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминловчи барча тизимлари тубдан ислох қилиниши зарурлиги асослаб берилди. Унинг ижросини таъминлаш мақсадида 2001 йил 6 июнда Вазирлар Маҳкамасининг «Жиноятчиликка қарши курашда Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги профилактика хизматининг ролини кучайтириш чоралари тўғрисида»ги қарори қабул қилиниб, республиканинг барча ҳудудларидаги ички ишлар идоралари таркибида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишнинг моҳиятан мутлақо янги тизимини ташкил этиш чора-тадбирлари ишлаб чиқилди.

Ўтказилган ислохотлар натижасида профилактика (қатта) инспектори лавозимлари кескин кўпайтирилди, уларнинг ваколати кенгайтирилди, фаолияти такомиллаштирилди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 16 майдаги «Ижтимоий кўникма марказлари фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги 162-сон қарори [5] қабул қилиниб, милиция таянч пунктларини: *биринчидан*, ҳар қандай вақтда ва ҳолатда муҳтож фуқарога ёрдам кўрсатадиган; *иккинчидан*, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини оширишга хизмат қиладиган; *учинчидан*, вояга етмаганлар ва ёшларнинг бўш вақтини самарали ташкил эта оладиган; *тўртинчидан*, ички ишлар идораларининг жамоат тузилмалари ва аҳоли билан узвий ҳамкорликда фаолият юритиши учун барча шароит мавжуд бўлган масканга айлантиришга имкон берди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 26 августдаги «Тошкент шаҳрида вояга етмаганлар қаровсизлиги ва улар орасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ишларини такомиллаштириш тўғрисида»ги 301-сон қарори [6] билан Тошкент шаҳрида болалар ва ўсмирлар қаровсизлигини, улар орасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, вояга етмаганларни ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимоя қилишни таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармасига қарашли Вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш маркази тугатилиб, унинг негизда Ички ишлар вазирлигининг Тошкент шаҳар ИИББ тасарруфидаги Вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш маркази ташкил этилди. Марказ вояга етмаганлар ўртасида қаровсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ишларини амалга оширувчи, уларга тарбиявий таъсир кўрсатувчи ҳамда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига жойлаштириш учун жўнатиладиган ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлаштириш учун бошқа давлатларнинг шундай муассасаларидан келтириладиган вояга етмаганларни қабул қилувчи муассаса ҳисобланиши белгилаб қўйилди.

Юқоридагилар билан бирга, миллий қонунчилигимизда вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари кафолатлари босқичма-босқич мустаҳкамланаётгани вояга етмаган шахсларни ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилишнинг пухта ўйланган тизимини яратиш имконини берди.

Табиийки, болалар ўз ҳуқуқларидан тўла-тўқис фойдаланиш, ўзларини ҳимоя

қилишнинг ҳуқуқий воситаларини ишга солишга қодир бўлмайди. Ота-она, оила, васийлик қилувчилар ҳамда болаларга ғамхўрлик қилишни зиммасига олган бошқа шахслар уларнинг бахтли ҳаёти учун масъул ва жавобгардир.

Вояга етмаганларнинг ижтимоий муносабатларда қатнашуви ана шундай ўзига хос томони билан ажралиб туради. Шу нуқтаи назардан, мамлакатимизда вояга етмаган шахсларни ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилишни кучайтириш, ўсмирлар орасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини мустаҳкамлаш, ота-оналар ҳамда васийлик органларининг масъулиятини кучайтириш борасида комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, болаларни ҳуқуқий ҳимоя қилишнинг норматив базасини янада такомиллаштириш мақсадида 2010 йил 29 сентябрда Ўзбекистон Республикасининг «Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликнинг профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни қабул қилинди. Мазкур қонун билан қуйидагилар белгилаб қўйилди:

- вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимига кирадиган органлар, муассасалар ва уларнинг асосий вазифалари, фаолиятининг принциплари ва йўналишлари, шунингдек ваколатлари;

- ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда бўлган вояга етмаганлар ҳамда оилалар билан яқка тартибдаги профилактика ишини ташкил этиш асослари ва тартиби;

- вояга етмаганларнинг ихтисослаштирилган ўқув-тарбия муассасалари ҳамда ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш марказларига жойлаштириш тартиби ва асослари.

Мазкур қонун вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимига кирувчи органлар ва муассасаларнинг зиммасига юклатилган вазифаларни бажаришдаги масъулиятини кучайтириш, болаларнинг девиант хулқ-атворини эрта аниқлаш ҳамда олдини олишга қаратилган тадбирларнинг самарадорлигини ошириш имконини беради.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 7 октябрдаги «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 274-сонли ва 2014 йил 4 мартдаги «Фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси фаолиятини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги 47-сонли қарорлари қабул қилиниб, фуқаролик жамияти институтларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги ваколатларини кенгайтди ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 7 октябрдаги «Фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси тўғрисидаги низомга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги 805-сонли қарори билан жамоатчилик тузилмаси раҳбарини фуқаролар йиғини раиси ва ҳудудий ички ишлар органининг профилактика инспектори тавсияномасига асосан ички ишлар органлари томонидан кадрлар захирасига киритилиши белгилаб қўйилди. Мазкур қарор Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 3 июлдаги 497-сонли «Фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси фаолиятини тубдан такомиллаштириш ҳақида»ги қарорига асосан ўз кучини йўқотган.

Мазкур қарор билан Фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси раҳбарининг гувоҳномаси, кўкрак нишони ва хизмат сумкаси ҳамда фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси аъзоларининг хизмат кийимларини тайёрлаш ва етказиб бериш билан боғлиқ харажатлар Ўзбекистон «Маҳалла» хайрия жамоат фонди ҳамда Ўзбекистон ёшлар иттифоқини ривожлантириш жамғармаси ҳисобидан молиялаштирилиши ва Фуқаролар йиғинининг «Маҳалла посбони» жамоатчилиги тузилмаси раҳбарларининг тузилма фаолиятига оид ҳуқуқий билимларини ошириш мақсадида фуқаролар йиғини раиси томонидан бериладиган йўлланма асосида тегишли ҳудудларда фаолият кўрсатаётган Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг академик лицейлари ўқув базасида ҳар йили бир маротаба ҳафталик ўқув йиғинида бепул малака оширишлари белгиланди. Ислохотлар натижасида мазкур қарор ҳам Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 19 июндаги 391-сонли «Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига ўзгартириш

ва қўшимчалар киритиш, шунингдек, баъзиларини ўз кучини йўқотган деб ҳисоблаш тўғрисида (Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида» 2020 йил 18 февралдаги ПФ-5938-сон Фармони)»ги қарорига асосан ўз кучини йўқотди.

2014 йил 14 майда «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг қабул қилиниши ички ишлар органларининг хуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги фаолиятини либераллаштириш ва демократлаштиришни янада кучайтиришга, хуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўйича ҳамкорликни янада самарали ташкил қилишга, хуқуқбузарликлар профилактикасида фуқаролик жамияти институтларининг иштирокини ва бу борада жамоатчилик назоратининг самарадорлигини оширишга хизмат қилмоқда.

Мазкур қонун нормаларида белгиланган талаблар ижроси доирасида Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва Халқ таълими вазирлигининг 2014 йил 4 ноябрдаги 36, 18, 49-ққ ва 56-сонли қарори билан тасдиқланган «Хуқуқбузарликлар фактлари ҳамда хуқуқбузарликлар билан боғлиқ бошқа ҳолатлар ҳақида ички ишлар органларига хабар қилиш тартиби тўғрисида»ги йўриқномада (рўйхат рақами 2627, 21.11.2014 й.) хуқуқбузарлик фактлари ҳамда хуқуқбузарликлар билан боғлиқ бошқа ҳолатлар аниқланган тақдирда таълимни давлат томонидан бошқариш органлари ёки таълим муассасалари ёхуд давлат соғлиқни сақлаш тизимини бошқариш органлари ёки соғлиқни сақлаш муассасалари томонидан зудлик билан ҳудудий ички ишлар органи навбатчилик қисмига хабар қилишнинг хуқуқий механизми белгилаб қўйилди.

2017 йил 7 февралда Вазирлар Маҳкамасининг «Хуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи орган ёки муассасаларнинг мансабдор шахслари томонидан чиқариладиган расмий огоҳлантириш шаклини ҳамда уни чиқариш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 60-сон қарори қабул қилиниши хуқуқбузарликлар профилактикаси амалга оширилишини таъминлаш жараёнида хуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси чора-тадбирларидан бири ҳисобланган расмий огоҳлантиришни қўллашнинг хуқуқий асосини белгилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон фармони [7] билан тасдиқланган 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг иккинчи – «Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-хуқуқ тизимини янада ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари» доирасида амалга ошириладиган асосий вазифалардан бири сифатида «Жиноятчиликка қарши курашиш ва хуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш» белгиланди ҳамда хуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятини амалга ошириш тизими тубдан ислоҳ этилди. Мамлакатда хуқуқ-тартиботни таъминлашда ижобий натижаларга ҳамда криминоген вазиятнинг сезиларли даражада яхшиланишига эришилди.

Ҳаракатлар стратегиясида жиноятчиликка қарши курашиш ва хуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасидаги фаолиятни мувофиқлаштириш, диний экстремизм, терроризм ва уюшган жиноятчиликнинг бошқа шаклларига қарши курашиш бўйича ташкилий-амалий чораларни кучайтириш, коррупцияга қарши курашишнинг ташкилий-хуқуқий механизмларини такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш, аҳолининг хуқуқий маданияти ва онгини юксалтириш, бу борада давлат тузилмаларининг фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари билан самарали ҳамкорлигини ташкил этиш билан боғлиқ аниқ вазифалар белгиланди. Жумладан, хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича фаолиятни мувофиқлаштиришнинг таъсирчан тизимини яратиш, қонун бузилишларининг олдини олиш ва уларни бартараф этишнинг замонавий ташкилий-хуқуқий механизмларини

жорий этиш мақсадида 2017 йил 14 мартда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-2833-сон қарори [8] қабул қилинди.

Мазкур қарор талаблари асосида ҳуқуқни қўллаш амалиёти ва қонунчиликни такомиллаштириш чораларини ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш орқали ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва уларга чек қўйиш, бунда айниқса вояга етмаганлар ва ёшларга эътибор қаратиш, шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва содир этилишига имкон берувчи шарт-шароитларни аниқлаш, таҳлил қилиш ва бартараф этиш борасидаги ишларнинг самарадорлиги оширилди.

Замонавий ахборот-коммуникация технологиялари, шу жумладан, видеокузатув, электрон ҳисобга олиш ва ўзаро ахборот алмашиш, идоралараро маълумотлар базалари тизимлари профилактик ишларга кенг жорий этилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 8 августдаги «Худудларнинг жадал ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлашга доир устувор чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-3182-сон қарорига асосан вилоят, туман ва шаҳарлар худудлари секторларга бўлинди [9]. Секторларда ҳокимлик, ҳуқуқ-тартибот ва бошқа давлат органлари ҳамда жамоатчилик вакиллари мавжуд муаммоларни бартараф этиш, аҳолининг турмуш фаровонлигини ошириш, бир сўз билан айтганда, халқнинг оғирини енгил қилишга қаратилган аниқ тадбирларни амалга оширмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 23 ноябрдаги «Бухоро, Самарқанд, Хива ва Шаҳрисабз шаҳарларида хавфсиз туризмни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 939-сон қарори [10] асосида мазкур худудлардаги ички ишлар бошқармаларида хавфсиз туризмни таъминлашга масъул тузилмалар ташкил этилди. Хавфсиз туризмни таъминлаш бошқармаларининг бошлиқлари лавозимлари жорий этилиб, уларнинг мақоми вилоят ички ишлар бошқармалари бошлиқларининг ўринбосарларига тенглаштирилди. Янги тузилган бошқармалар хорижий тилларни биладиган малакали ходимлар билан таъминланди.

Тошкент, Бухоро, Самарқанд, Хива ва Шаҳрисабз шаҳарларида жамоат тартибини сақлаш, аҳолига ва меҳмонларга соҳа бўйича зарур хизматларни кўрсатиш учун патруль-пост хизматлари ходимлари бир эркак ва бир аёл таркибидаги гуруҳда хизмат олиб бориши тажриба сифатида йўлга қўйилди.

Шунингдек, 2018 йил 8 январь куни қабул қилинган Вазирлар Маҳкамасининг «Фуқаролар ва жамоат ташкилотларини жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишдаги фаол иштироки учун рағбатлантириш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 15-сонли қарори [11] жамоатчилик вакилларини жиноятчиликни жиловлашга кенг жалб этиш учун муҳим асос бўлганлигини алоҳида қайд этиш лозим. Эндиликда, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ҳамда жиноятчиликка қарши курашишда фаол иштирок этган фуқароларни энг кам ойлик иш ҳақининг 20 бараваригача миқдорда мукофотлаш тизими жорий этилиб, уларни жиноятчиликка қарши курашишга жалб этиш учун янада кенгроқ имконият яратилди.

Юқоридагилар билан бирга 2021 йил 29 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ПФ-27-сон Фармони ва 2021 йил 30 ноябрдаги «Ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг юридик йўналишдаги билимларини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ПҚ-23-сон қарори қабул қилиниб, улар асосида республикамизда жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг мутлақо янги тизими жорий этилди.

Давлатимиз раҳбарининг мазкур Фармон ва қарори мамлакатимизда жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимини сифат жиҳатдан янада янги босқичга кўтарилишини таъминлайди.

Шубҳасиз, Президентимизнинг ушбу фармон ва қарорларининг қабул қилинганлигини

улкан тарихий воқеа ҳамда уларни тарихий ҳужжатлар сифатида эътироф этиш мумкин!

Фармон билан Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги концепцияси ва 2022–2025 йилларда Ўзбекистонда жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимини ривожлантириш стратегияси ва уни 2022 йилда амалга ошириш бўйича “йўл харитаси” тасдиқланди.

Мазкур норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан ички ишлар органлари зиммасига 100 дан ортиқ катта ҳажмли вазифалар юклатилган.

Концепцияда жамоат хавфсизлиги соҳасидаги асосий тушунчаларга изоҳ бериб ўтилган. Жумладан, жамоат хавфсизлиги — жамиятнинг қонунга хилоф тажовузлар, ижтимоий ва миллатлараро низолар, фавқулодда вазиятлар ва бошқа таҳдидлардан ҳимояланганлик ҳолати бўлиб, у жамиятнинг барқарор ривожланишига хизмат қилади ҳамда инсоннинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари рўёбга чиқарилишини таъминлайди [12].

Жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасида давлат сиёсатининг асосий йўналишлари, жумладан, қуйидагилардан иборат:

ҳар қандай кўринишдаги террористик ва экстремистик фаолиятни аниқлаш ва унга чек қўйиш, коррупция, гиёҳванд ва психотроп моддалар, қурол, ўқ-дори, портловчи моддалар, ноқонуний миграция ва одам савдоси ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларига қарши қаратилган жиноят ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш;

ижтимоий инфратузилманинг, шу жумладан туризм объектларининг узлуксиз ва хавфсиз фаолият кўрсатишини таъминлаш;

транспорт инфратузилмасини, транспорт воситаларининг хавфсизлик стандартларини ва йўл ҳаракати қоидаларини такомиллаштириш орқали йўл-транспорт ҳодисалари оқибатида етказиладиган зарар ва ўлим билан боғлиқ ҳолатларнинг олдини олиш;

жиноят содир этишга мойил, маъмурий ва пробацция назоратига олинган ҳамда ёт бўлган ғоялар таъсирига тушиб адашган шахсларнинг ижтимоийлашуви, шу жумладан уларни касб-хунарга ўқитиш ва тадбиркорликка кенг жалб қилиш орқали ушбу тоифадаги фуқаролар томонидан қайта жиноят содир этилишига йўл қўймаслик;

аҳоли ва ҳудудларни табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан ҳимоя қилиш, фуқаро муҳофазаси, ёнғин хавфсизлигини таъминлашда аҳолининг кўникмаларини шакллантириш ва доимий такомиллаштириб бориш ва бошқалар.

Концепцияни амалга оширишнинг пировард натижасида жамоат хавфсизлигини, аҳолининг тинчлиги ва осойишлатилигини таъминлашнинг сифат жиҳатдан янги тизимини самарали татбиқ этиш, шахс, жамият ва давлат хавфсизлигини таъминлашнинг ишончли ва самарали механизмларини жорий этиш ҳисобланади.

Шу вақтга қадар ички ишлар органлари тарихида муайян соҳани тубдан ривожлантириш бўйича бу даражадаги кенг кўламли чора-тадбирларни ўз ичига олувчи концепция ва стратегиялар қабул қилинмаган.

Ушбу тизимда янги иш услубларини жорий этишга, шахсий таркибнинг хизмат ва жанговар тайёргарлигини оширишга ҳамда ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоясини кучайтиришга муносиб даражада хизмат қилади.

Фармонга кўра, Вазирлик таркибида ташкил этилган Жамоат хавфсизлиги Департаментининг асосий вазифалари белгиланиб, Департамент ҳамда вазирликнинг ҳудудий тузилмаларида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини ривожлантириш жамғармалари ташкил этилади.

Бунда, ҳудудий жамғармалар профилактика инспекторлари томонидан уларга тааллуқли маъмурий ҳуқуқбузарликларга доир ишлар бўйича ундирилган (қайси орган томонидан ундирилишидан қатъи назар) маъмурий жарималар маблағлари ҳисобидан шакллантирилиб, уларнинг 10 фоизи Департамент жамғармасига келиб тушади.

Шунингдек, жамғарма маблағларини ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари барча ходимларини рағбатлантириш ва ижтимоий ҳимоя

қилиш учун сарфланиши белгиланди.

Шуни айтиб ўтиш лозимки, бугунги кунга қадар профилактика инспекторларининг 128 тадан ортиқ вазифа ва функциялари мавжуд эди, бунча вазифани бажаришнинг имкони йўқ эди.

Мазкур фармон билан профилактика инспекторларидан ортиқча ва кераксиз юкламалардан озод қилиниб, уларнинг мавжуд 128 та вазифалари 22 тага мақбуллаштирган ҳолда қатъий рўйхати тасдиқланди.

Бундан буён, профилактика инспекторларини уларнинг вазифа ва фаолият йўналишлари билан боғлиқ бўлмаган тадбирларга жалб қилиш ҳамда фаолиятига асоссиз аралаштириш амалиётига чек қўйилади.

Халқ депутатлари кенгашининг қарорларига асосан янги маҳаллалар ташкил этилганда, *профилактика инспектори штат бирликлари ҳудуднинг криминоген* вазияти ва аҳоли сонидан келиб чиққан ҳолда ички ишлар вазирининг буйруғи билан эълон қилинади.

2024 йил 1 сентябрдан Тошкент шаҳрида, 2025 йил 1 сентябрдан эса бошқа ҳудудларда профилактика катта инспектори (3 384 та) лавозимларига фақат олий юридик маълумотга эга ходимлар тайинланиши белгиланди.

Шу мақсадда, департамент бошлиғи тавсияномасига асосан 3 йилдан ортиқ иш стажига эга бўлган, касбига фидоий 100 нафар профилактика инспектори Тошкент давлат юридик университети ва бошқа юридик олий таълим муассасаларининг сиртқи бўлимларига алоҳида квота бўйича тўлов-контракт асосида қабул қилиш белгиланмоқда.

Фаолиятида юқори натижаларга эришган Тошкент шаҳар ва Тошкент вилоятидан 2 тадан, қолган ҳудудлардан 1 тадан профилактика инспектори Департамент бошлиғи тақдимномасига асосан ИИБ Академиясининг сиртқи таълимига имтиҳонларсиз қабул қилиниб, бепул ўқитилади Шунингдек, профилактика ва пробация инспекторлари, патруль-пост ва йўл-патруль хизмати ходимларининг фаолиятини баҳолашда самарадорлик индикаторларини ўз ичига олувчи рейтинг тизими жорий этилади.

Профилактика инспекторларини халққа яқин, фуқаролар билан ҳамнафас бўлиши, улар билан бирга хизмат қилишларини инобатга олиб, ҳар бир профилактика инспектори учун ўзи хизмат қилаётган маҳалла гузарида хизмат уйи қуриб берилмоқда ўз оиласи билан ўзи хизмат қилаётган маҳаллада яшашти.

Мазкур фармон билан ҳудудларда тинчлик ва осойишталикни таъминлаш фаолиятини янада самарали ташкил этишнинг янги механизмлари жорий этилиб, унинг ҳуқуқий асослари яратилди. Хусусан, криминоген вазият ҳақидаги маълумотларни маҳаллалар кесимида таҳлил қилиш электрон тизими яратилиб, ҳудудларни “яшил”, “сарик” ва “қизил” тоифаларга ажратиш тартиби жорий этилди.

Ҳудуддаги секторлар раҳбарларининг жиноятларнинг олдини олиш борасидаги фаолиятининг ташкилий механизмлари белгилаб берилди.

Унга кўра, сектор раҳбарлари “яшил” тоифадаги маҳаллаларда амалга оширилган ишларни бевосита ўрганиб чиқиши ҳамда ижобий иш услублари, амалга оширган тадбирларни секторнинг “сарик” ва “қизил” тоифадаги маҳаллаларида оммалаштириш чораларини кўриши белгиланди.

Маҳаллаларда жиноятчилик ҳолатини баҳолашда олди олинishi мумкин бўлган 48 та турдаги жиноятлар (Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 97, 98, 99, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 112, 115, 118, 119, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 141¹, 142, 164, 165, 166, 169, 170, 173, 215, 217, 219, 225, 229, 244, 245, 249, 263, 263¹, 267, 269 ва 277-моддаларида назарда тутилган жиноятлар) [13] аниқ белгилаб олинди.

Маълумки, ҳуқуқбузарликлар ўз-ўзидан содир этилмайди. Асосий масала ҳуқуқбузарликларнинг оқибатлари билан курашиш эмас, балки барвақт олдини олиш, уларнинг сабаблари ва содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни ўз

вақтида баргараф этишдан иборатдир. Шу боисдан, амалга оширилган ижобий ишлар билан бир қаторда айрим ҳудудларда ҳамон жиноятларнинг сезиларли даражада камайишига эришилмагани, баъзи жиноят турлари эса кўпайгани каби камчиликларга йўл қўйилаётганлигини ҳам таъкидлаб ўтиш жоиз. Хусусан, қатор маҳаллаларда профилактик тадбирларнинг самарадорлиги таъминланмасдан, ҳуқуқ-тартибот идораларининг жамоатчилик билан ҳамкорлиги талаб даражасида йўлга қўйилмагани ҳолатлари учраб турибди.

Профилактика инспекторларининг салоҳияти, билим ва малакаси бугунги талабларга жавоб бермаяпти, яъни бундай вазифага фидойи ёшлар сафарбар этилмаётгани, рағбатлантириш механизмлари ишлаб чиқилмагани сабабли ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олишда посбонлар иштироки сезилмаётгани, кўрилатган чораларга қарамай фирибгарлик билан боғлиқ жиноятлар кескин камайишига эришилмаётганини қайд этиш лозим. Бундай жиноятларнинг асосий сабаблари фуқаролик муносабатларини қонун доирасида амалга оширмасликка бориб тақалади. Оқибатда, бу айрим содда одамларнинг жиноят қурбони бўлишига олиб келмоқда [14]. Шунингдек, ҳозирги кунда профилактика инспекторлари хизмат фаолиятини талаб даражасида бажаришларида қуйидаги муаммо ва камчиликлар ҳам мавжуд:

- профилактика инспекторларининг асосий таркибий қисми ёш ва ички ишлар органида қисқа муддатдан буён хизмат қилаётган, ички ишлар органларининг бошқа бўлинмаларидан интизомий жазо чораси сифатида ёхуд бошқа салбий ҳолатларга кўра ўтказилаётган, иш тажрибасига эга бўлмаган ҳамда бошқа мутахассислик бўйича олий таълим муассасаларини тамомлаган ходимлардан иборат эканлиги уларнинг фаолиятига салбий таъсир кўрсатмоқда;

- айрим профилактика инспекторлари Ўзбекистон Республикаси Президентининг ташаббуси билан ички ишлар органлари иш самарадорлигини янада яхшилаш борасида олиб борилаётган ислохотлари юзасидан қабул қилинаётган қонун, фармон ва қарорлар ҳамда бошқа норматив ҳужжатларнинг мазмун-моҳиятини тўлиқ англаб етмаяпти; бунинг оқибатда ўзи хизмат ўтайдиган ҳудудда ишларни ташкил қилиш ва аҳоли билан олиб борилаётган профилактик тадбирлар ҳамда фуқаролар билан бўладиган мулоқотлар жараёнида масаланинг қонуний ечимини тўлиқ тушунтириб беролмай, фуқароларнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлмоқда;

- аксарият профилактика инспекторлари Интернет тармоғидан эркин фойдаланиш имкони йўқлиги боис ўз хизмат фаолиятида сўнгги инновацион технологияларни қўллай олмайдилар;

- улар ўз юритувида бўлган тан жароҳати билан боғлиқ ҳолатлар бўйича мурожаатлар юзасидан қонуний қарор қабул қилиш мақсадида жароҳатнинг оғирлик даражасини аниқлаш учун фуқаролар даволанган шифохоналардан касаллик тарихини олиш, шунингдек ҳозирги кунда Тошкент шаҳрида яккаю ягона бўлган Олмазор туманидаги суд-тиббийет экспертизасига бориб, яқуний экспертиза хулосасини олиш учун хизмат ҳудудини тарк этиб, камида 2–4 соат вақт йўқотишга мажбур бўлмоқдалар;

- бозорлар ҳудудида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш учун маҳаллага бириктирилган профилактика инспекторлари ажратилиши оқибатида уларга бириктирилган ҳудудлар очиқ қолаётгани боис уларнинг маҳалладаги хизмат вазифалари бошқа маҳаллалардаги профилактика инспекторларига тақсимлаб берилмоқда;

- кўп жойларда маҳалла посбонларининг сардорлари ўз вақтини маҳалла фуқаролар йиғинининг раислари билан ўтказиб, фақат маҳалла фуқаролар йиғини раисининг топшириқларини бажариб келиши оқибатида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш борасида профилактика инспекторлари билан ҳамкорлиги талаб даражада эмас;

- жойларда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасида ўтказилаётган профилактик тадбирларда ўзини ўзи бошқариш органлари ва кенг жамоатчилик

вакиллари ҳамда мутасадди идоралар ходимлари фаол иштирок этмаётгани боис бундай тадбирларни ташкил қилиш асосан профилактика инспекторлари зиммасида қолиб кетмоқда;

- профилактика инспекторлари томонидан аниқланган маъмурий ҳуқуқбузарликлар учун белгиланган жарималар қонунда белгиланган муддатда ҳуқуқбузарлардан ундирилмаслиги натижасида белгиланган жарималарини мажбурий ундириш учун маъмурий баённома ва ҳужжатлар ҳуқуқбузарларнинг доимий яшаш манзили бўйича мажбурий ижро бўлимларига юборилиши, аммо мажбурий ижро ходимлари белгиланган манзилга борганларида ҳуқуқбузарлар содир этган ҳуқуқбузарликларини тан олмасликлари оқибатида Ўзбекистон Президентининг виртуал қабулхонаси ва ИИВ «ишонч телефон»ига профилактика инспекторларидан норози бўлиб мурожаатлар келиб тушмоқда;

- ҳозирги вақтда ички ишлар органлари фаолияти жараёнида кўча ва жамоат жойларида ўртача ва оғир маст ҳолатдаги, ўзи ҳақида маълумот бера олмайдиган шахслар аниқланганида уларни жойлаштириш учун махсус муассасалар мавжуд эмас;

- гиёҳвандлик ва сурункали ичкиликбозлик ташхиси қўйилиб, мажбурий даволашга юборилаётган беморларни жойлаштириши учун ётоқ ўринларининг камлиги уларнинг узоқ вақт кутишига ва фуқароларнинг эътирозларига сабаб бўлмоқда;

- содир этилган ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг келиб чиқиш сабаблари, келгусида бу каби ҳолатларнинг олдини олишга қаратилган сайёр учрашувларнинг айримлари жойларда тайёргарлик кўрилмасдан, фақат профилактика инспектори ёки маҳалла раиси иштирокида ўтказилаётгани, ўз вақтида таъсирчан чоралар кўрилмаётгани сабабли, бугунги кунда аҳоли билан олиб борилаётган тадбирларда ижобий натижаларга эришилмаяпти.

Мазкур камчилик ва муаммоларни ҳал этиш учун қуйидагилар таклиф этилади:

- Қабул қилинган янги қонун, фармон, қарорлар ҳамда норматив ҳужжатлар бўйича юридик терминларга шарҳ берилган ҳолда ихчам ўқув-методик қўлланмалар тайёрлаб, уларни профилактика инспекторлари ва ўзини ўзи бошқариш органларига хизмат фаолиятида фойдаланиш учун етказиш;

- профилактика инспекторлари ва ўзини ўзи бошқариш органлари ҳамда кенг жамоатчилик вакиллари иштирокида ҳар чоракда сайёр ўқув-семинар ва тренинг машғулотлари ўтказишни йўлга қўйиш;

- ички ишлар бошқармаларининг «102» ягона телефон рақами бўйича келиб тушаётган жиноятлар тўғрисидаги ариза, хабар ва бошқа маълумотларни терговга қадар текширув яқунлари бўйича қабул қилинадиган жиноят ишини кўзғатишни рад этиш тўғрисидаги қарорларни расмийлаштиришнинг соддалаштирилган тартибини жорий этиш;

- Тошкент шаҳрининг йирик бозорлари ва савдо мажмуаларида ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида хизмат кўрсатиш бўйича шартномалар тузиш масаласини кўриб чиқиш;

- спиртли ичимлик таъсирида бўлган, ўзининг шахси ва яшаш манзили тўғрисида маълумот бера олмайдиган, шунингдек жамоат жойларида инсон шахсиятини ва жамоатчиликни таҳқирловчи ўрта ва оғир мастлик даражасида пайдо бўлган шахсларни жойлаштириш учун махсус тиббий хушёрхоналар фаолиятини қайта жорий этиш;

- ички ишлар органларида хизмат қилиб, ҳозирги кунда нафақада бўлган меҳнат фахрийларининг иш ва ҳаётий тажрибаларидан фойдаланиш мақсадида уларни яшаш жойлари бўйича профилактика инспекторларига жамоатчилик асосида бириктириш, устоз-шогирд анъаналарини давом эттириш бўйича манзилли чора-тадбирлар ишлаб чиқиш;

- профилактика инспекторларига хизмат фаолияти давомида Интернет ижтимоий тармоғидан эркин фойдаланиш имкониятини яратиш;

- «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонун талаблари ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг виқтимологик профилактик чора-тадбирларини ишлаб чиқиш

ва амалга ошириш тизимини самарали йўлга қўйиш мақсадида «Хуқуқбузарликларнинг виктимологик профилактикасини ташкил этиш ва амалга ошириш концепцияси»ни ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 15.03.1999 йилдаги «Фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига қарши қаратилган жиноятларнинг олдини олиш юзасидан кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 113-сон қарори // lex.uz/docs/279072 (Хужжат кучини йўқотган 22.02.2021)

2. O 'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 февралдаги «Тошкент шаҳрида жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш тўғрисида»ги ПҚ-3528-сонли қарори // <https://lex.uz/uz/docs/3786903>

4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 01.09.2000 йилдаги «Вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссиялар фаолиятини такомиллаштириш ҳақида»ги 360-сонли қарори // <https://lex.uz/docs/366769> (Хужжат кучини йўқотган. 27.06.2017)

5. Вазирлар Маҳкамасининг 16.05.2002 йилдаги «Ижтимоий кўникма марказлари фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги 162-сон қарори // <https://www.lex.uz/uz/docs/1694143> (Хужжат кучини йўқотган. 04.05.2018)

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 26.08.2002 йилдаги «Тошкент шаҳрида вояга етмаганлар қаровсизлиги ва улар орасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ишларини такомиллаштириш тўғрисида»ги 301-сон қарори // <https://lex.uz/docs/294125?ONDATE=26.08.2002> (Хужжат кучини йўқотган. 22.02.2021)

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон фармони // <https://lex.uz/docs/3107036>

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-2833-сон қарори <https://lex.uz/ru/docs/3141186?ONDATE=07.07.2021>

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 8 августдаги «Худудларнинг жадал ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлашга доир устувор чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-3182-сон қарори <https://lex.uz/docs/3302438>

10. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 23 ноябрдаги «Бухоро, Самарқанд, Хива ва Шаҳрисабз шаҳарларида хавфсиз туризмни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 939-сон қарори <https://lex.uz/docs/3422680>

11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Фуқаролар ва жамоат ташкилотларини жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишдаги фаол иштироки учун рағбатлантириш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 15-сонли қарори <https://lex.uz/docs/3499747?ONDATE=31.01.2023%2000>

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 2021 йил 29 ноябрь ПФ-27-сон Фармони <https://lex.uz/docs/5749291>

13. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси // <https://lex.uz/docs/111453>

14. Мирзиёев Ш.М. Тартиб-интизом ва масъулиятни кучайтириш, жиноятчиликнинг олдини олиш муҳитини мустаҳкамлаш – ҳуқуқбузарлик профилактикаси самарадорлигининг асосий омилдир // <http://uza.uz> (15-11-2017 й.).